

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

*ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN*

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

ESKİ TÜRKMENÇE ŞİİR OLARAK İKİ ‘OĞUZNAME’ METNİ VE YAZARLARI

Muratgeldi SÖYEGOV

Türkmenistan İlimler Akademisi

Özet: Makalede, XVII. yüzyılda yaşamış olan Türkmen şairler Andalib ve Ihsanî'nin şiirle kaleme alan ve taşıdığı öneme göre Türkolojinin kaynak kitaplarının sırasında yer almaya layık ‘Oğuzname’ eserleri ilk olarak Türk Latin Alfabetiyle okurların dikkatine sunulmakla beraber metin özellikleri ve yazarlar üzerine kısa bilgi veriliyor.

Anahtar kelimeler: Düzyazıyla Gerçekleştirilen ‘Oğuzname’ler, Eserin Şiir Nüshaları ve Yazarları, Andalib, Ihsanî

TEXT OF THE TWO POEMS “OGUZNAME” AND THEIR AUTHORS

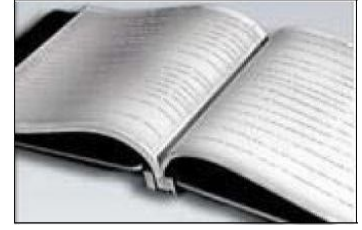
Abstract: In this article for the first time readers Latinized Turkish alphabet texts of works of Turkmen poets XVII century Andalib and Ihsani called “Oguzname” that are written in verse form and its significance can add an important primary source of Turkic. Also gives brief information about the features of the texts and their authors.

Keywords: Prose “Oguzname”, Poetic Versions Of Works And Their Authors, Andalib, Ihsani

ТЕКТЫ ДВУХ СТИХОТВОРНЫХ «ОГУЗНАМЕ» И ИХ АВТОРЫ

Аннотация: В данной статье впервые для читателей на латинизированном турецком алфавите приводятся тексты произведений туркменских поэтов XVII века Андалиба и Иксани под названием «Огузнаме», которые написаны в стихотворной форме и по своему значению могут сложить важным первоисточником в области тюркологии. Также дается краткое сведение об особенностях текстов и их авторах.

Ключевые слова: прозаические «Огузнаме», стихотворные варианты данного произведения и их авторы, Андалиб, Иксани

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

1. GİRİŞ

İran'daki Hulagular (İlhanlılar) devletinin Baş veziri Reşidüddin Fazlullah Hamedanî'nin (1247–1318) 'Cemi-ut-Teverih' ('Oğuzname' bölümü) ve Hive (eski Harezmi) hanı Ebu-l-Gazi Bahadır Han'ın (1603–1663) 'Şecere-i Terakime' (Türkmenlerin Nesil Ağacı) eserlerini göz önüne alarak Alman asıllı Rusyalı meşhur Tarihçi Türkolog Wilhelm Barthold'un (1869–1930) ortaya koyduğu 'Türk halklarının arasında sadece Türkmenler kendi tarihlerinden bahseden eski kitap ('Oğuzname') sahipleridirler' sözleri 20. yüzyılın başlarından bu yana uzmanlarca belirlendi.

'Şecere-i Terakime'yin giriş bölümünde makalemizin söz konusuyla ilgili Türkmen molla, şeyh ve beylerinin "Bizde bir çok 'Oğuzname'ler var" sözleri kaydedilmiştir. Bundan belli oluyor ki Ebu-l-Gazi kendi eserinin kaynağını 17. yüzyılda Türkmenlerin elindeki yazılı ve sözlü 'Oğuzname'ler oluşturmuştur. Onların arasında çok eski ama günümüze ulaşamayan 'Oğuzname' nüshalarının

olduğunu da tahmin edebiliriz. Ancak bunu bilmekte de önem vardır ki düzyasıyla gerçekleştirilen bir sürü büyük 'Oğuzname' nüshalarıyla aynı sırada (örneğin, 'Cemi-ut-Teverih'in, Nusaylı Türkmen Tarihçi Salar Baba Gulali oğlu Haridarî'nin 1555–1556 yıllarında yaptığı Türkmençe çevirisi özellikle 'Türklerin ve Oğuz'un tarihi ve O'nun cihangirliğinin hikayesi' bölümü vb.) eski şairlerimiz tarafından şiirle meydana getirilmiş o kadar büyük olmayan veya küçük 'Oğuzname'ler de vardır.

Türkmen şairleri Şeydaî (18. yüzyıl) 'Kırk şehirden hıraç aldı / Oğuz ili aleme doldu / Çok devran geldi savıldı / Kanı anın dâbi yolu', Seyitnazar Seydî (19. yüzyıl) 'Oğuz Han'ın toyu gibi toy bolub / Her kim serpay alıb gitse gerektir', Abdülhekim Kulmuhammedov (20. yüzyılın başı) 'Bay fakir birleşse çekilmez zorluk / At salsın cihana Oğuz'un dölü' gibi satırlarıyla 'Oğuzname'ye başvurmuşlardır.

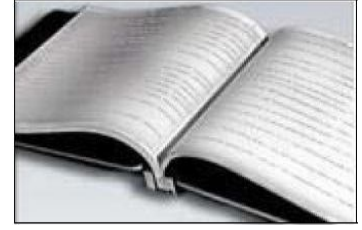
Eski Türkmençe şiir olarak kaleme alınan 'Oğuzname'lerin sadece iki tanesinin metni makalemizin söz konusudur.

2. ANDALİB VE 'OĞUZNAME' ŞİİRİ

Millî Edebiyat Tarihimizde 'Leyli ve Mecnun', 'Yusuf ve Züleyha', 'Melike ve Mehr-i Nigar', 'Zeyn-ül-Arab', 'Baba Revşen', 'Saad-i Vakkas', 'Resale-i Nesimi', 'Kıssa-i Fırgun' gibi çok sayıda büyük eserleriyle tanınan ve doğumunun 350. yıl dönümü münasebetiyle 2011 yılında Daşoğuz'da dünyanın değişik yurtlarından çok sayıda bilim adamlarının katıldığı

Uluslararası Bilimsel Konferans düzenlenmiş olan Türkmen Klasik şairi Nurmuhammed Andelib'in (1660–1740) şiirle kaleme aldığı 'Oğuzname'de bazı yönlerden Ebu-l-Gazi Bahadır Han'ın 'Şecere-i Terakime'sinin etkisini görmekteyiz.

Nurmuhammed Andelib'in 'Oğuzname' şiiri, daima hatırlanan Üniversite Hocam

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

Prof. Dr. Mammetnazar Hıdırov (1905–1977) tarafından 1948 yılında yayına yazırlanmış olmasına rağmen 40 yıllık bir dönem boyunca neşrolunmadan kalmıştır. Aşağıda, eski alfabelerle gerçekleştirilmiş olan yazmalardan Türkmen metincilik kaidelerine göre Türk Latin alfabesine

aktarılması tarafımızca yapılarak okuyucuya sunduğumuz Nurmuhammed Andelib'in 'Oğuzname' eserinin orijinalı, Türkmenistan İlimler Akademisi'ne bağlı Millî Elyazmalar Enstitüsü'nde korunmaktadır (Envanter 1373):

1 Senallil Haliki hayyi-tevane
Adem'den bar evni ki tuttu nega

5 Ki andan soň anıñ nesli cihana
Yayıldı fitraşyb ki tört yana

2 Ol ev içre çırag manend-i Mahi
Vacib-i Hak Resul fahr-i Şahi

6 Oşol Nuh oğlu Yafes'ten togulgan
Türk'ten kaçça il önüb yığılgan

3 Tüfeyliden yarattı külli eşya
Taki Adem Ata hem Mama Havva

7 Soň Türk nesliden toggan Oguz Han
Ancakla bu cihanga kıldı seyran

4 Anıñ onuncı oğlu Hezreti Nuh
Kılıb tufan cihan ehlini mecruh

8 Anıñ vakaların yazmaga gayim
Bolgan bu Andalib arzuda dayim

9 Gel eyse hevesli yoluñga tüşgöl

Nesib olsa muradyñga yetişgil

I- Oguz Han'ın İt Barak Han Bilen Savaş Kılganı

10 Kadim eyyam Keyumers'in zamanı
Türk evladı içre turdı bir Hakan
Bakıb devran felek berdi amanı
Mogol evlatı içre boldı sultanı

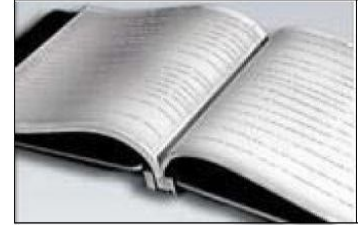
14 Tamamı hemle kıldı heyele birlen
Mukemmel sap çekti İt Barak Han
Hitay lerzan geldi ili birlen
Uruş meydanı boldı lalezar gan

11 Kara Han oğlu ol kim adı Oguz Han
Bolub şahlıkda manend-i Süleyman
Zaman ahvalı erdi adıldan tüz
Abulhan tagından ol kıldı seyran

15 Oşol tertibde yetmiş gün uruştı
Ki andan soň acizledi Oguz Han
Tamamı çerik ilen artga yürüşti
Tebil bazı küşt çalındı her yan

12 Birinci seyrinde bardı Hitayga
Barışta karşı durdı İt Barak Han
Öñün tustı ki der Geçme bu cayga
Uruş kastıga dogrudı Oguz Han

16 Deñiz aralığı boşluk yerinde
Barıb asker hesabın aldı Oguz Han
Yüz ersal çerikniñ hiç birin de
Tapalmay oldu Han'ın gönli veyran

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

13 Hemana Harbga tayyar oldı heyli
Zemin cünbüş kılıb taglarga lerzan
Yetişmekten taahir oldı ili
Gulgula başladılar zar-i giryan

17 Gel eyse Andalib uşbu kelamı
Hikayat kıl bu bizge dürr-i Galtan
Saña il yetgürür hayr-i selamı
Dua-i Fatiha etgüsi çendan

II- Kıpçak Han'ın Togulganı

18 Oguz altıga Uygur nesliden bir
Kişi bar erdi danışlıkta pür zor

28 Aña Türk iliniñ birniçesini
Berip Oguz Han yzaktan kıldı sını

19 Ki adı İlhan ibn Hava'nın
Oşol ceñde ölüb tabşırdı canım

29 Özüge tabii ilin östürib ol
Hiruç etti cihannı bastırıp ol

20 Anıñ kadını yüklük erdi anda
Hamılınıñ derdi çün uçraştı şonda

30 Orus evlak taki Bulgarı ilni
Alıb östürdi ol köb çerik heylni

21 Girib çüyruk yagaç içre olturdı
Tevelled kıldı zahırğa geltürdi

31 Samarkant'tan geçti yetti Harezmi
Acam İran'a karşı boldı ol azm

22 Anıñ adıga Oguz Han koydı Kıpçak
Boş yagaç adı erdi bu oşol çak

32 Ki andan soñ barıp İran'ı aldı
Irak Hâzirebeycan Teyran'ni aldı

23 Anası boş yagaç içre togubdır
Sebâb şol adımı Kıpçak takıbdır

33 Uş andag Kıpçak ilniñ taştı bahtı
İtil deñiz giragı erdi tahtı

24 Çiraylık erdi manend-i Mahi
Bularga layik erdi çün sıpahi

34 Mükemmel deşt-i Kıpçak atı berlen
Beg Hakanlık aldı zatı birlen

25 Anı Oglum diyib sevdi Oguz Han
Ki bahşişler berdi aña feravan

35 Oguz'dan tâ Çengiz Han'ga çenli
Geçibdir tört mün yıl daha elli

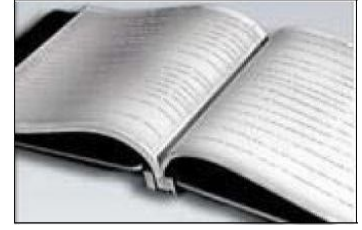
26 Yiğit yetgende ol borna civanı
Şecagatlık taki Sahıpkıranı

36 Oşol günden togub Kıpçak zamanı
Bu yanlıg görseterler destanı

27 Bolub Oguz ilige kıldı eanet
Ki andan tabmadı millet hiyanat

37 Gel ey Saki sungul ki camıña mey
İçib etgüsüdür ol murdan-i hay

III- Çengiz Han Destanı

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

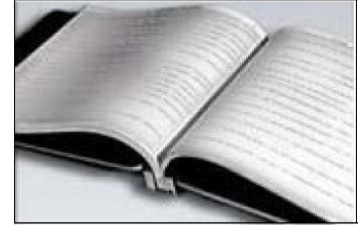
JEL KOD: Y-1 *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

38 Üçüncü asırnıñ evvel başında Mogol Tatarlar ol Çingiz'ñ daşında	48 Otuz müñ leşker ile üç oğlunı İberdi Horasan'ga mal-ı pulunı
39 Üyşmek birlen kıldı ulug hanlıg Özlerinde togdurıb giñ hakanlıg	49 Taki seksen müñ asker bardı İran Uruşmay aldı ol tab oldı Teyran
40 Oşol vakitte ki Çengiz kıldı azm Birinci seyride etti Harezmi	50 Cucı Han deşt-i Kıpçak yakga çıktı Özi birlen yüz müñ leşker çekti
41 Muhammed Han Harezmi atlı şası Uruşmastañ gaçıp il tuttı yası	51 Bu birlen Kıpçak iller ança yıllar Uruştı hem yeñildi Kıpçak iller
42 Anıñ il emlägine täze düzgün Gurulınca tahammıl kıldı yüz gün	52 Cucı Han'nı Hıtaylar diyir Cu Şen Cuc Arablar diyir Anga ki Yacuc-ma-Cuc
43 Ki andan soñ çıkıp bardı Samarkant Ragayat boldı Buhar birle Taşkent	53 Bu at birlen togub alemge şurış Salıb ol Cucı Han başgardı köb iş
44 Ki andan soñ Irak Şirvan Şamak'ga Täki Häzirbeycan Erzurum yakga	54 Bu iş törtüncü asırnıñ başında bil Bolub Kıpçak gaçıp dagıldı her hil
45 Barıp Mazenderan Gilan'ga yetti Ki andan seyri Gürcistan'ga yetti	55 İkinci togdı bir il han havanın Ellik yıl soñ bulardan aldı ganın
46 Oşol caylarda Çengiz Han çensiz Ragayat kıldı bihed harb-u ceñsiz	56 Gel ey Sakı sungul meyi ayaktan İçib Oguz Han'nı başlay bayaktan
57 Ki andan Andalib bolgusı şeyda	Oguz Han destanın kılın hüveyda

IV- Oguz Han'nıñ İt Barak Han'dan Ar Alganı

58 Oşol vakit ki yeñdi İt Barak Han Gelip asker mukemmel kıldı Sultan	66 Çerik tayyarlığı ummadan ötti Bularnıñ avazı alemge yetti
59 Yatıp on yedi yıl çerik eyledi cem Tamamı yaş borna ki biri bir şem	67 Türk adı tutulgandan çihanda Hemana korkı gelgey erdi cana
60 Kılıb Türk ilini anlar ilmi yahtı	68 Bargan cayı uruşsız boldı ragayet

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

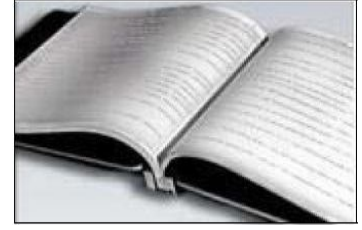
JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

Tıncılık meyve berdi küç darahtı	Tarakkı taptı Türk ili bigayet
61 Ahilisi ayşi gün günden östi İlim edebi sanat oldu kastı	69 İkinci merteye bardı Hitay'ga Barak Han milleti gelmey tutayga
62 Cemaat şevki gün geldik artıb Adıl şanıñ rehası ilni tartıb	70 Bozulıb öz özi ki boldı bakna Gaçıb yörgeñi boldı takna tukna
63 Yığıldı yeni baydak sayesinde Toguldu şundeg heşmet rayesinde	71 Ahili birle gaçtı İt Barak Han Tutub geltirmege emr etti Sultan
64 Kimi arzu kılıb ol kimsi korkub Gelir erdi çihan her günde tob tob	72 Bir aydan soñ tutuldu İt Barak Han Anıñ yettük cezasın berdi Oguz Han
65 Şu yanlıg östi Oguz Han baht darahtı Bütün dünyaga saye saldı tahtı	73 Taki sen Andalib bol meyge gana Diger dürr-i fezalet tap zıbana
74 Şeker efsane dürrler saç sözüñden	Ulusga yadıgar galsın özüñden

V- Oguz Han'ın Karahıtay'ını Alganı

75 Bu yerde azgine tarih sözüñden Beşer dünyasınıñ narı yüzünden	88 Gırıldı anda gayet sansız çerik Bularga galib oldu keşver-i Türk
76 Hikayet eylemek ki lazım oldu Sözün üstü açıldı jasım oldu	89 Yeñilib boldı ragayet şah-i Hüvseñ Oguz boldı azm-i şehr-i Bestam
77 Ki Adem nesli önüb en evvelinde Niçem yıl yördi hayvan şekli halde	90 Barışta geldi evvel Taşkent'ge 91 Anı algaç bardı Samarkant'ga
78 Alar yaşayışı taştan bilimden Narıdır ol zaman tarih ilimden	92 Ki andan soñ Buhara'nı aldı ol Şah Balh barganda aldı aram-i gäh
79 Bu yañlıg devirlerde Adem oğlu Geçirmiş çok zaman yok dübi yolu	93 Üç aydan soñ çıkıb ol boldı gurda Keyinde galdı küçsüz niçem orda
80 Togulgan soñ cihanda Melek resmi Acem tarihi boldı tört kısmı	94 Sowuktan kar basıb galdı alarnı Lakab Karlık atandı Oguz bularnı

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

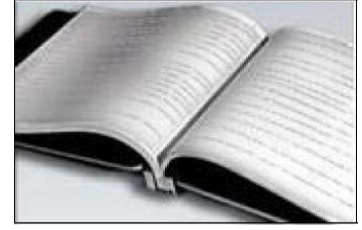
JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

81 Birinci kısmı boldı Pişdadi İkinci kısmının Kiyani adı	95 Oşol günden tā şul vahite çenli Alar Karlık lakab atandı belli
82 Üçüncige ad goydular Eşkani Alar törtümcisidir ki Sasani	96 Taki andan soñ Oguz Han bardı Keşmir Anıñ mülkün alarga kıldı tedbir
83 Birinci saltanat on bir kişiden İbarettir soñı evvel başıdan	97 Oguz anda tamam bir yıl uruştı Alarınıñ padişası soñ kolga tüştı
84 Bularınıñ evveli adı Keyumers Bolub Pişdadiler her kaysı bir hırs	98 Tutub öltürdi Oguz Han Yagma Han'ı Taki akızdılar çün Nil ganı
85 Keyumers'ten soñraki oğlu Hüşveñ Bolub şah yer yüzünde çaldı yüz heñ	99 Ki andan soñ aman çağırdı Keşmir Yaraşıkta diger tapmadı tedbir
86 Gezib taglarda Dev birlen uruştı Taki Türk arasından yolu tüştı	100 Gel ey Andalib bol meyge gana Taki taze suhan geltir beyana
87 Anıñ birle uruştı Oguz katil Yeñib adlandı Oguz Behr-i Makatil	101 Garib ehli hemişe meyge taleb Cihanda gelmedi hiç kimge galib

VI- Oguz Han'nıñ Öz İlige Gaytganı

102 Safardan gayttı ol Şah pür hayal Tapıb fırsat felek çün berdi ikbal	115 Muhammed Bahtiyar adlıg bir Han Hıraç etmiş Halaç'tan gitti bir yan
103 Badahşan üsti birlen öz ilige Yetiştı seyriden galmay yılıga	116 Anıñ paytahtı Lektun adlıg bir şehr Acayıp laleazar ol bag-i huşbehr
104 Taki anda turub tıñç aldı bir yıl Ki andan soñ Mısır'ga yükledi fil	117 Kakıb adıga sikke Bahtiyar Han Tüzüb devlet hıruç etti ki çendan
105 Otuz kırk müñ ful-u pehlivanı birlen Cönáb gitti ki genc-i kani birlen	118 Bu yanlıg Türk içre belli meşhur Bolub ellig altı yıl şanlandı mebrur
106 Yene birnäçe müñ çerik-u asker Alıb çıkanda toldı bahr ile yer	119 Oşol vakit her çerikniñ öñünde Halaç bolsa revaç olmuş ceñinde
107 Biraz Türk cemg olub ara etti Han'ga	120 Garaz niçe çerik birlen Oguz Han

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

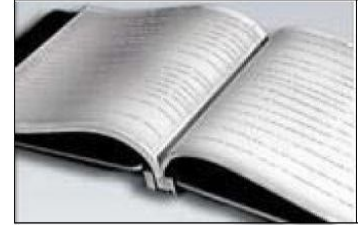
<http://www.akademikbakis.org>

Alar garib hor muhtaç erdi nanga	Geçib Amu üstiden bardı Horasan
108 Tiydiler Şah'ga Bizler galla acı Seniñ ihsanıñ ermiş deñiz mevci	121 Ötüb Irak daha Hâzirebeycan'ga Yetiştı Ermeni'den Mısır'ga Şam'ga
109 Ki bizlerge sarı aylansa tolkun Bolır erdi garibniñ gönli galkın	122 Bu caylarnıñ bolanın kıldı ragayet Bularda şat olmuş ili bigayet
110 Bularga tiydi Han Sen gitme gal aç Oşol günden aña ad galdı Galaç	123 Ol illerde gurub bir taze düzgün Türk Hakanlığı çok taştı tızgın
111 Yene anlarga köb engam-u ihsan Berib Galaçlarını şat etti çendan	124 Tüzüb illerde düzgün padişana Özünden galdurıvga bir nışana
112 Oşol Kalaç sözi özgerlib imdi Halaç diyir niçe millet aña şimdi	125 Açırdı taze düzgün taze yollar Oguz'da şat erdi ki barça iller
113 Alar köplenci Maverannehr'de Niçesi galdı Gur adlıg şehrde	126 Umitlen Andalib sen hem şatlıkga Ayagı sunsa Saki jemg-i halkga
114 Bulardan ayrılan Barlas uruğı Acab zorlandı anlarnıñ furuğı	127 Taki sen hem katarda mey içir sen Cununda taze destanlar açır sen

VII – Oguz Han'nıq Saltanat Basgançagına Yetgeni

128 Birinci başgıç Şah-i zamana Oguz Han'dır togub çıktı cihana	137 Üçünci karnı Dag hem Deñiz Han Ata anaga müşfig erdi çendan
129 Türk dünyasınıñ başlangıç ol Bilik dünyasında en birinci ol	138 Bularnıñ her birinde tört oguldan Bolub iş başladılar sag-u solundan
130 Senaat babınıñ evvel binası Fesahetniñ cihanda düb anası	139 Alarga inci mallar köb feravan Tamam öz erkige bermiş Oguz Han
131 Bina kıldı araba yük taşıga Kömek oldı köçüb bir yan aşurğa	140 Taki her kaysıga bir tamga belli Mukarrer kıldı Oguz Han şu zeyilli
132 Hat yazı togdurıcı akıl öyünde Bütün turmuş tüzüvlerniñ küyünde	141 Täemmil birle fenniñ şekilni Çızarga oylanıb tuttı akılını

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

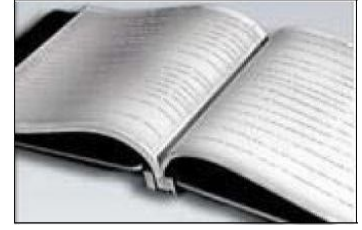
133 Gadam goydı açarga biz için ol Vatan açtı Türklükler siz için ol	142 Birinci bolsun inci malga bellig İkinci bolsun ulug ilge bellig
134 Tebigatnı yeqüvniñ kahramanı Bolub turmuşga saptı kamranı	143 Oşol tamga bilen malı bilinsin Görüvde kim olay hali bilinsin
135 Bolubdır altı oğlu üç karından Akl danışta artık birbirinden	144 Taki hanlık nişan bolsun alarga Bu yanlıg şekil oylandı bilerge
136 Bularnıñ adı Gün Han hem de Ay Han İkinci karnı Yıldız Han hem de Gök Han	145 Gel eyse Andalib sen hem tämmil Kılıb destan yazuvniñ yolunı bil
146 Getir Saki kadah sungul içerge	Fıkr ile taze destanga geçerge

VIII- Tamgalar Hakkında Halayıkniñ Aytganı

147 Atası akıl /Anası nakıl / Bir kız togulmuş / Yigirmi dört şekil	
148 Şu yanlıg güzel milletiñ yarı İliñ gözünde görülgen imes	Bul bizden evvel bolsa da zarı Türk ili dünya ingenden narı
149 Kim alsa anı / Bütün ömrünü / Şat olub geçirgey / Tut bul emirni	
150 İmdi öser siz / Yovni basar siz / Siz tolub taşlıb / Ornun kısar siz Çıkiñ cihanga nobat siziñki	Uruşsa düşman başın keser siz
151 Gönlümge getirdim / Golumdan ötürdim / Biribirinden gaçtı / Tirkeşib uçtı Yerli yerinde tüzüb bitirdim	Ki yürek sırrını ilimge açtı

IX- Oguz Han'nıñ Şam Şeref'ge Barganı

152 Oşol vakit ki Oguz Han Şam'ga geldi Ki anda niçe gün aramın aldı	163 Bular her kaysı bir yan çıktı gitti Barıb avga keyik kulannı tuttı
153 Firman ile bir gün getirdi gulamın Gulam tabe kıldı berdi selamın	164 Yene Maşırık'ga gitgen yaynı taptı Taki Magrıb'ga bargan oknı taptı
154 Tiydi ol Şahım bizlerge kaysı hizmet	165 Alıb geltirdiler Şahniñ kaşığa

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

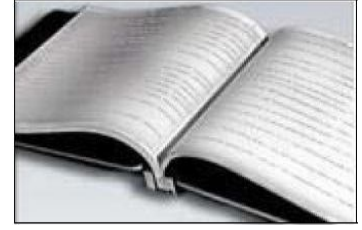
JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

Mehriban olgusudur siz kılğan minnet	Fikir eylediler anıñ işige
155 Goyub canımnı berca eylegey men Tiydi Oguz Kıl txemmil söylegey men	166 Tiydi Oguz Han yay tapganlarga Siz şah Bolur sizler cihandan dayim ägäh
156 Barıb Maşrık çölilde yaynı gömgül Taki Magrib'ga bar bul oknı gömgül	167 Taki ok tapganıga tiydi İlci Bu işlerge fikir eyledi falcı
157 Tiyib üçten altun yay ilen ok Buyurdı ne anda kast-i matlak	168 Tiydi Yay oknı atsa kaysı yanga Ki ok barmakga tayyar oşa tamanga
158 İşniñ iç manası yapık bu kulga Alıb gitti ki ok yaynı çölge	169 Tiygenden bu ogullar boldı kanıg Taki kismetni Han kıldı sanıg
159 Gömükdir ol yaynı Maşrık çölüge Oknı hem gömükdir Magrib çölüge	170 Tiyib bu fal ilen andag tüşüندی Biziñle emr-i nehal tiyb ışandı
160 Ki andan soñ Han'niñ kaşıga geldi Bakgıl imdi Oguz Han'ga ne kıldı	171 Gel eyse Andalib şahlar işide Aşaktan bir fikir bardır başıda
161 Tiydi Gün Han Ay Han Yıldız Han'ga Barıñ siz avga Maşrık çölistanga	172 Anıñ taavili açtırtmas avama Tüşündürmek gerektir has-u aama
162 Tiydi Gök Han Dag Han Deñiz Han'ga Barıñ siz avga Magrib çölistanga	173 Getir Saki meyñni sun maña tiz Hayalım şunday meyni kıldı engiz

X- Oguz Hakanlığı Ogullarıga Tabşırğanı

174 Çihangirlik yoluda seksen üç yıl Gezib öz ilige aylandı ol bil	184 Tokuz yüz havuzga mey akızdı Meyniñ deryasında muştaki yüzdi
175 Alıb ança siyahattan netice Kemalat beyzesiden gördi cüyce	185 Tokuz yüz müñ koy-u hem ança yılkı Soyub kıldı ziyafet ehl-i halkı
176 Nehayet boldı devlet berkemalı Östi tuygı tañdanların şamalı	186 Mergenler gökten altın kabak attı Niçem pehlivan tutluştı göreş etti
177 Belli Tañ Yıldızı ilniñ başıda	187 Alarnıñ her birige engam-i ihsan

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

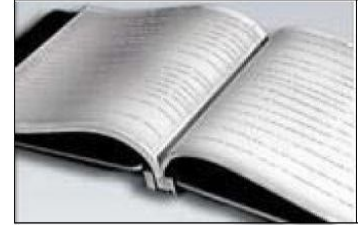
JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

Togub köb tuyğı yahtıldı başıda	Berib Şah arzusın arttırdı çendan
178 Mogol hem Tatar içre anca danış Toguldı il taki eyle tiydi baş	188 Ki andan Türk ili aldı görelde Kılıştı özlerige yol-u yörelge
179 Şunuñ birle mükemmil-i muzaffar Kuruldı Türk içide en büyük zor	189 Çıkıb Oguz millet içre söz yöritti Suhan birle cihan gönlüm eritti
180 Garb-u Şark'tan alyb anlar hıracı Cenub Şimal'dan anlar alıb bacı	190 Görübdür seksen üç yıl içre nâme Tüşündirdi ki birbir has-u aama
181 Kılıb pob mesaken Yer yüzünü Cihanga belli kıldı Türk özünü	191 Kılıb anda yurtunu üçge taksim Her ikki oglun goydı hakim
182 Gelib imdi Mogolistan'da ol şa Gurubdır toy hesabı baştan aşa	192 Özi hem padişahlık terkinini etti Girib karga penah yolunu tuttu
183 Bir aylık yolını iyimitten kıldı pür Taki harç kıldı ança gevher-i dürr	193 Gel ey Saki kadah sungul yeneden İçermiz Oguz yanlıg mäsevadan
194 Ki bozga içgen evla barça işten	Gutulgay Andalib yersiz käyişten

XI- Oguz Han'nın Ogullarfiga Pent Nasihat Kılğanı

195 Menim Oguz millet içre uygur adım Şu yol birlen hesip boldı muradım	299 Eger goysañ gadam cebr-u zulumga Evvel kılğusıdır özi elemge
196 Birev bir söz tiyse tiydim anga Hayır Sebep şul uygur adlandırdılar gayır	300 Eger sevmese il bargan yoluñni Görerge yok kişi şumluk haliñni
197 Hayır birlen garab işniñ ahırın Yetiştim maksatımga biri birin	301 Hakanlığa ragayet olmasa dost Aña akıl kişiler etmegey kast
198 Hemana maksatımni ilniñ gözüge Bezäb tuttum ki ol çeksin özüge	302 Alar öz gabrını öz elgi birlen Gazıbdırlar ki halktan ilki birlen
199 Kılıb ahen roba öz maksatımni Tamam çektim biliñ uruşga gadamni	303 Özi düşmanniñ etseñ hizmetni Etib turganda sizge yok kını

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

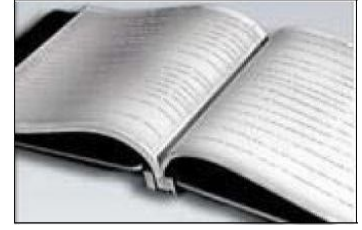
JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

200 Garaz men almayın burranı golga Süyçük til birle halknı saldım yolga	304 Tiyib düşman heyli şat olurlar Ki senden dost yariñ yad olurlar
201 Tiymes erdim cihanga munda gelgil Meniñ bargan yolumda birle bolgul	305 Adıldan özge maksat hakanga layık Degildir siz taki biliñ halayık
292 Birinci zorum öz tuttuk muradım Bezäb ilni çektirivge gayradım	306 Adıl birle sevgili mağşuk cihanda Anga yok düşman aşkär nehanda
293 Tamam vücudum ile andag ettim Bu gün görgül kelim maksadımga yettim	307 Anı sevgey cihan cın canı birlen Zulumga hiç goşulmas ganı birlen
294 Anıñ yolu şudur teñlik adılını Bezäb tuttum özi berkirdi ilni	308 Adıl muştakıda kim erte-u kiç Hevestedir ki gafil olmagay hiç
295 Birevge etmedim men kast ile cebir Cebir görsem de belki eyledim sabur	309 Zulum zakkumını tadursañ ilge Ragayet gelüvsi tedbir ile golga
296 Şu yol birlen tüzüb şalık makamın Yetgüzdüm men şu birle entikamın	310 Zulmuñ merg-i muşun tatgan ölgey Bakiñ ragayetsiz şahdan ne bolgay
297 Niçem yıllık vatan girgizdim ilge Büyük Hakanlık açtım Türki ilge	311 Gel eysem Andalib kıl sözni kütah Oguz Han ruhuga etmekge fatah
298 Kişi kim barsa teñlik yoluda togrı Anıñ şumluk sarı tayrılmaz ugrı	312 Tapılsa dost yarin birle meyni İçgil bir azırak özgerse beyni
313 Alarnıñ halini göz aldığa biz	Geltirib sözleşürge bermişem söz

Andalib’niñ Yitgen Oguz Hatı’ga Matam Mersiyesi

314 Bir asman-ı bela inib nehandan Yuvuttı ol dürr-i gımmat bahanı Tiriklikde ol zerur bizge candan Oguz evladınıñ ruh-ı revanı	316 Anı red eylemek emr-i mahalı Mahri olmas tiydi anıq yazganı Birev red kılmakga bolsa mecalı Kim ol medud hem ilniñ azganı
315 Egerçe Nuh yaşın berdi evveli	317 Yaşın üç müñden aşıb törtge müñdi

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN

JEL KOD: Y-1 *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

Taki bermiş bu gün bad-ı hazanı
Ki bizge ança yıl turganıñ ulı
Bela sançmış imiş tir-i kazanı

Bu yaşta çekmediñ renc-i ızanı
Oguz evladından ayrıldıñ imdi
Ki bizlerge goyub matam gazanı

318 Seni saman-ı ejderha yuvuttı
Sen ol Yunus girib tutuñ mekanı

Cemalından cihan gönlün sovuttı
Men oldum Andalib vasfıñ yazganı

3. İHSANİ VE ‘OĞUZNAME’ ŞİİRİ

Henüz az bilinen şairimiz Abulhanlı (Balkan vilayeti / Türkmenistan) Dana Ata (Baba) İhsanî'nin XVII. yüzyılda kullanılan Türkmençe yazı dili (yeni Çağatayca) ile kaleme aldığı ‘Oğuzname’yi de Türkmen metincilik kurallarına uyararak günümüz Alfabe’ye aktarıyor ve okuyucuların dikkatine sunuyoruz (Türkmenistan İlimler Akademisi’ne bağlı Millî Elyazmalar Enstitüsü Envanter 1771):

Elkissa Gün Han’ınñ, Oguz Han’ınñ eteginden yayılğan ferzentleriniñ adlarını aytalım. İhsan Şeyh yani Dana Ata yadigar kalsın diyib ‘Oğuzname’ aytıb turur. Cemg Söyünhangı (Türkmenlere – M.S.) bizden yadigar kalsın diyib anı görüb asıl nesilleri bilsin diyib bunlarınñ şanıga nazım kıldılar.

1 Oguz Han’dan ayrılmışam
Gel Söyünhan bolğanımız
Bir atadan yayramışam
Yoktur sözde yalğanımız

10 Hesen ili eli sazlıg
Dal bedevlig tebil bazlıg
Yügrük at boynu kotazlıg
Bile kuşlar çapğanımız

2 Safalıg ak öyün kurdu
Kırk ogluga orun berdi
Uzun name andan erdi
Yol goyup öttü Hanı’mız

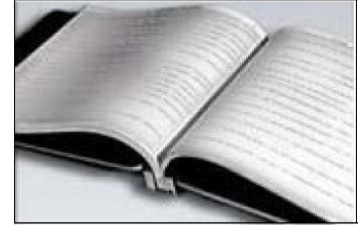
11 Altın asarga yay asır
Barır ise ol yov basır
İşi gücü çalt baş kesir
Bahadır alp bu känimiz

3 Gün Han oğlu Kay İlbaş
Bayat’kidir degre daşı
Alkaöylü berir çaşı
Karaöylü tarhanımız

12 Ülüş aldı on ikisi
Aymak bu sagga bakası
Müne deñdir her bökesi
Her biri Rüstem Zalı’mız

4 Ay Han oğlu Yazgur Tüger
Tuturga Yabur bahadır
İslamga girdi köp küfür
Karataşlı kardaşımız

13 Mahubları kaz bogazlıg
Yügrük atlıg eli sazlıg
Dal bedevlig tebil bazlıg
Bile kuşlar salğanımız

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

5 Yıldız oğlu Kızık Ovşar
Bektil Karkın hetten aşır
Küfürler zulmünden çaşır
Hızır Adak Han ilimiz

6 Hızır ili Ali ili
Törelerge hizmet kılı
Hive Hazarasp'ın güli
Han aldığa yörgenimiz

7 Gök Han oğlu ki Bayandur
İli baylıkla çavlıdur
Bahadır Bicen Çavuldur
Çebni bile örgenimiz

8 Dag Han oğlu Salgur Eymür
Atı Düldül kuşu algur
Alayontlu gel Üregür
Erdir Salgur sorganımız

9 Deñiz oğlu İgdir Bükdüz
Uva Kınık hökmi yalguz
Sahipkıran gece gündüz
Hesen ili durganımız

14 Külli Özbek Çengizname
Kalmık Kazak Kırgız nâme
Kastımıza gelse heme
Yoktur anda durganımız

15 Akman Karaman uruştı
Gör neneñ ne kurtlar geçti
Oguz ili zordan köçti
Ol sür ha sür bolganımız

16 Özüñ kaldıñ yaman adga
Ömrüñni berdiñ berbadga
Töhmet kıldıñ Hoca Ahmedge
Sensen yaman görgenimiz

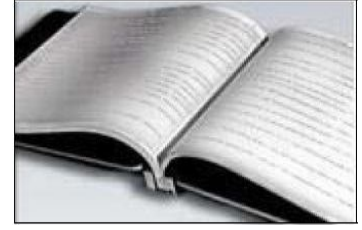
17 Sufileri asıl zatlıg
Pirleri bar keramatlıg
Hocası izzet hurmetlig
İlge dua kılğanımız

18 Pirdir derler Babamızı
Name içre rast der sözni
İhsan Baba derler bizni
Abulhan'dır örgenimiz

4. SONUÇ

Sonuçta özellikle bunları vurgulamak doğru ve yerinde olacaktır. Ne yazık ki daha önce Aşkabat'ta Kiril harflarıyla basılan bazı kitapların sayfalarında yer almış olmasına rağmen şiirle gerçekleştirilen 'Oguzname'lerimiz yurt dışındaki araştırmacıların çalışmalarında kaynak olarak kullanılmamış veya daha az kullanılmıştır. Bu olayla ilgili, 1990 yılında 38 yaşındayken dünyaya gözlerini kapatan rahmetli dostum Doç Dr. Ahmet

Bekmuradov'un sözü edilen 'Oguzname' metinleri yayına hazırlayarak okuyucuya ulaşması uğrunda büyük çabalar sarf etmiş olduğunu altını çizerek belirtmek istiyorum. Eğer Andalib'in 'Oguzname'sinin genel özelliğini, eski İran tarihinden söz edilirken Ebu'l-Kasım Mansur Firdevsî'nin (934 – 1020) meşhur 'Şahname'sine başvurulması ve Oğuz Türkmen (Orhon Göktürk) Alfabesinden bahsedilmesi oluşturuyorsa İhsanî'nin eseri Türkmenlerin Oğuz

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 40 Ocak – Şubat 2014

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

**ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZISTAN**

JEL KOD: Y-I *** ID:59 K:02

<http://www.akademikbakis.org>

Han'dan ayrılarak (yani özerkliğini kaybederek) Söyünhanlı (Çengiz Han'ın torunu Batıy Han'a tabii) olmasından söz etmekle başlıyor. Kanaatimizce şu ve

içindeki çok sayıda benzeri bilgiler metni yayınlanmış olan bu iki 'Oğuzname'yi taşıdıkları öneme göre Türkoloji alanında kaynak kitapların sırasına kadar yükseldiyor.

5. KAYNAKÇA

Abstracts (2011). Nurmuhammed Andalib and the Literary-Cultural Live of the Orient in XVII-XVIII centuries, Abstracts of reports of the International Scientific Conference March 10-12, 2011, Dashoguz

Andalib, Nurmuhammed (1990). Şiirler ve Poemalar, Düzcüleri: Ahmet Bekmuradov, Aşırpur Meredov, Abdırhman Mülkamanov, Geldi Nazarov, Amanberdi Nuryagdıyev, Aşkabat

Bekmuradov, Ahmet (1987). Andalib ve Oğuznamecilik dâbi, Aşkabat

Söyegov, Muratgeldi (2012). Türkmen Şair Dana Ata İhsanî'den Çağatayca Bir Şiir Olarak 'Oğuzname', Kardeşlik Dergisi Sayı: 275 – 276 Eylül – Ekim, Bağdat